

ЗВІТ

Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з попереднього розгляду питань, які могли призвести до кризових явищ на енергетичному ринку України напередодні та під час збройної агресії Російської Федерації проти України про виконану роботу

Відповідно до частини другої статті 89 Конституції України, статті 23 Закону України «Про тимчасові слідчі і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України», статті 85 Регламенту Верховної Ради України, Постановою Верховної Ради України № 2478-ІХ від 29 липня 2022 року утворено Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України з попереднього розгляду питань, які могли призвести до кризових явищ на енергетичному ринку України напередодні та під час збройної агресії Російської Федерації проти України (далі - Тимчасова спеціальна комісія).

До складу Тимчасової спеціальної комісії було обрано 10 народних депутатів України.

Головою Тимчасової спеціальної комісії було обрано народного депутата України Кучеренка Олексія Юрійовича (депутатська фракція політичної партії Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"); заступником голови Тимчасової спеціальної комісії – народного депутата України Жупанина Андрія Вікторовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ").

Також до складу Тимчасової спеціальної комісії обрано таких народних депутатів України від різних депутатських фракцій та груп: від депутатської фракції ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»: Арахамію Давида Георгійовича, Кінзбурську Вікторію Олександрівну, Красова Олексія Ігоровича, Леонова Олексія Олександровича, Медяника В'ячеслава Анатолійовича, Мошенець Олену Володимирівну, Шипайла Остапа Ігоровича; від депутатської групи "ДОВІРА": Кота Андрія Богдановича.

На першому засіданні Тимчасової спеціальної комісії народного депутата Кота Андрія Богдановича було обрано секретарем Тимчасової спеціальної комісії.

Серед основних завдань Тимчасової спеціальної комісії був визначений попередній розгляд питань, пов'язаних із:

1) станом реалізації заходів, передбачених Указом Президента України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 грудня 2019

року "Про невідкладні заходи щодо забезпечення енергетичної безпеки" від 2 грудня 2019 року № 874/2019, та Енергетичною стратегією України на період до 2035 року "Безпека, ефективність, конкурентоспроможність", схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 605-р;

2) станом виконання Плану заходів з реалізації етапу "Реформування енергетичного сектору (до 2020 року)" Енергетичної стратегії України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність", затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 року № 497-р;

3) формуванням рішень щодо забезпечення енергетичної стійкості України та їх впровадженням;

4) створенням страхового запасу природного газу, а також підготовкою до опалювального сезону 2022/2023 років;

5) диверсифікацією джерел і маршрутів постачання нафти, нафтопродуктів, природного і скрапленого газу, вугілля антрацитових марок з визначеною умовою щодо постачання з одного джерела не більше 30 відсотків загального обсягу постачання;

6) розробленням та щорічним затвердженням прогнозного паливно-енергетичного балансу України.

На першому засіданні Тимчасової спеціальної комісії 16 серпня 2022 року було визначено основні засади, згідно з якими здійснювалася відповідна діяльність Тимчасової спеціальної комісії, вирішено організаційні питання.

Засідання Тимчасової спеціальної комісії проводились із дотриманням принципів прозорості та відкритості, на офіційному веб-порталі Верховної Ради України публікувалися анонси щодо їх проведення.

До засідань та робочих груп у рамках роботи Тимчасової спеціальної комісії регулярно запрошувалися та залучалися представники центральних органів виконавчої влади, Ради національної безпеки та оборони України, АТ «НАК «Нафтогаз України», ТОВ «Оператор ГТС України», інших учасників енергетичних ринків, фахівці з експертного середовища.

Основні результати роботи Тимчасової спеціальної комісії

У серпні 2022 року відбулось засідання Тимчасової спеціальної комісії, на якому розглядалися питання реального фінансового стану ТОВ «Оператор ГТС України» та потенційних загроз його діяльності.

За результатами розгляду Тимчасовою спеціальною комісією було направлено звернення до Кабінету Міністрів України щодо виявлених Тимчасовою спеціальною комісією підстав для невідкладного прийняття організаційно-розпорядчих рішень для відновлення керованості ТОВ «Оператор ГТС України», до Регулятора щодо окремих питань діяльності оператора та до Державної аудиторської служби щодо необхідності терміново перевірити діяльність ТОВ «Оператор ГТС України» з питань балансування газу за минулі роки, наявних ризиків формування розриву ліквідності та надати оцінку платоспроможності Оператора ГТС.

У вересні 2022 року, зважаючи на визначені завдання для Тимчасової спеціальної комісії та з огляду на визначальний вплив діяльності оператора газотранспортної системи на енергетичну безпеку держави, було розглянуто питання щодо ефективної моделі корпоративного управління оператором української газотранспортної системи та щодо стану виконання керівництвом ТОВ «Оператор ГТС України» заходів, передбачених указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 грудня 2019 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення енергетичної безпеки»» від 2 грудня 2019 року № 874/2019, та Енергетичною стратегією України на період до 2035 року «Безпека, ефективність, конкурентоспроможність», схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України № 605-р від 18 серпня 2017 року.

На основі отриманих відповідей та матеріалів, одержаних на звернення до оператора та уповноважених органів, а також враховуючи висновки Рахункової палати від 21.12.2021 № 34-2 про результати аналізу ефективності управління об'єктами державної власності у газовому секторі, було підготовлено *Аналітичну довідку щодо ефективності управління об'єктами державної власності (газотранспортної системи України) та дотримання ТОВ «Оператор ГТС України» рішень та заходів із забезпечення енергетичної безпеки України, що міститься в Додатку № 1 до даного Звіту.*

Ураховуючи висновки аналітичного дослідження, було прийнято рішення звернутись до правоохоронних органів для розгляду правомірності дій посадових осіб ТОВ «Оператор ГТС України» щодо використання державного майна газотранспортної системи України а також щодо

балансування природного газу у 2020–2022 роках, що можуть бути причиною необґрунтованих витрат Державного бюджету України

Крім цього, тимчасовою спеціальною комісією за участі заступника міністра енергетики було проведено зустріч із членами наглядової ради АТ «Магістральні газопроводи України», на якій відбулося обговорення ситуації у ТОВ «Оператор ГТС України» щодо ефективної моделі корпоративного управління Оператором української газотранспортної системи. Учасники зустрічі наголосили на необхідності прийняття ряду рішень для істотного покращення роботи Оператора ГТС, включаючи питання переходу до моделі єдиної компанії замість наявних двох. З цією метою було запропоновано внести відповідні зміни до законодавства, для вирішення наявних проблем та впровадження ефективної моделі корпоративного управління Оператором української газотранспортної системи.

У тому числі внаслідок зазначеного: у вересні 2022 року рішенням єдиного учасника було припинено повноваження генерального директора ТОВ «Оператор ГТС України», у другому кварталі 2023 проведено аудит діяльності оператора, а також був розроблений урядовий законопроект № 9311 від 19.05.2023 про оптимізацію структури власності оператора газотранспортної системи України (*станом на дату підготовки Звіту у першому читанні прийнята його доопрацьована версія № 9311-1-д*).

У жовтні 2022 року Тимчасовою спеціальною комісією були проведені відкриті слухання про підсумки роботи акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України», стан виконання основних напрямів діяльності на 2021 рік та політики власності Компанії

В ході слухань зазначалось про значне погіршення фінансового стану Компанії, формування значного розриву її ліквідності, констатовано падіння обсягів видобутку вуглеводнів а також вказано на невиконання Основних напрямів діяльності на 2021, визначених постановою Кабінетом Міністрів України від 27 вересня 2021 р. № 1011.

Крім цього керівником Держаудитслужби України було зазначено про порушення Компанією вимог законодавства, рішень Ради національної безпеки і оборони України, введених у дію указами Президента, прямого розпорядження Кабінету Міністрів України щодо проведення державного аудиту у підприємствах, що входять до складу НАК «Нафтогаз України» та недопущення працівників Держаудитслужби до перевірок цих підприємств. Представниками Асоціації міст України, підприємств теплокомуненерго, а

також іншими учасниками ринку було зазначено про постійне зловживання компанією «Нафтогаз України» своїм монопольним (домінуючим) становищем на ринку.

За результатами слухань, на найближчому засіданні Тимчасової спеціальної комісії було ухвалене рішення звернутися до Кабінету Міністрів України щодо виявлених підстав для невідкладного прийняття рішення та забезпечення проведення Державною аудиторською службою України заходів фінансового контролю у всіх підприємствах, що входять до складу НАК «Нафтогаз України».

У жовтні 2022 року Офіс Генерального прокурора на звернення Тимчасової спеціальної комісії надав відповідь із копією постанови прокурора у кримінальному провадженні про надання дозволу для членів Тимчасової спеціальної комісії на розголошення відомостей досудового розслідування в частині інформації, що міститься в акті Держаудитслужби від 02.09.2020 щодо господарської діяльності НАК «Нафтогаз України» та висновків на заперечення до нього.

Держаудитслужба на виконання зазначеної постанови надала для Тимчасової спеціальної комісії акт ревізії фінансово-господарської діяльності НАК «Нафтогаз України» за період з 01.10.2018 по 31.12.2019 рр., в якому зокрема зазначається, що на виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 02 грудня 2019 року Державною аудиторською службою України була проведена планова виїзна ревізія фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства НАК «Нафтогаз України» за період з 01.10.2018 по 31.12.2019, в результаті якої були виявлені недоліки та фінансові порушення на понад 225 млрд гривень, через які державний бюджет зазнав втрат на суму 75 млрд гривень.

На основі опрацювання отриманих матеріалів акту ревізії фінансово-господарської діяльності НАК «Нафтогаз України» за період з 01.10.2018 по 31.12.2019 рр., було підготовлено довідкові та аналітичні матеріали, зокрема ***Аналітичну довідку щодо закупівлі закупівлі НАК «Нафтогаз України» імпортованого природного газу за період з жовтня 2018 по грудень 2019 року, що міститься в Додатку № 2 до даного Звіту.***

Інформація, одержана під час засідань, проведених слухань, у відповідях уповноважених органів та в акті ревізії Держаудитслужби була врахована при напрацюванні змін до законодавства щодо подолання кризових явищ на ринку природного газу та забезпечення енергетичної безпеки держави на період дії воєнного стану в Україні та подальшого відновлення.

Варто відзначити, що вже у наступному місяці після проведення слухань та розгляду зазначених питань на засіданні Тимчасової спеціальної комісії, Кабінет Міністрів України звільнив голову правління АТ «НАК «Нафтогаз України».

У листопаді 2022 року, реагуючи на виклики, що постали перед країною внаслідок глибокої енергетичної кризи та руйнувань енергосистеми України, Тимчасовою спеціальною комісією були проведені відкриті слухання щодо питання припинення постачання газу в період воєнного стану для підприємств, які виконують життєво важливі функції для забезпечення обороноздатності держави під час воєнного стану.

За результатами обговорення на слуханнях та опрацювання питання на засіданні комісії, були спрямовані звернення та напрацювання до уповноважених органів щодо: необхідності невідкладного включення операторів газорозподільних мереж та інших енергетичних підприємств до Переліку споживачів, які не належать до категорії побутових споживачів і виконують життєво важливі функції для забезпечення обороноздатності держави; а також щодо необхідності термінового розроблення та затвердження нового єдиного Положення про покладання спеціальних обов'язків, яке б враховувало особливості постачання газу в період воєнного стану.

Наприкінці 2022 року у тому числі за ініціативою голови Тимчасової спеціальної комісії було створено робочу групу при Штабі із підготовки до опалювального періоду 2022/23 років під час воєнного стану під головуванням заступника Міністра розвитку громад та територій, завданням якої є підготовка єдиного Положення про покладання спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу на період воєнного стану та період подальшого відновлення економіки України.

У травні 2023 року Тимчасової спеціальної комісією було проведено засідання щодо поглиблення кризових явищ на ринку природного газу в умовах воєнного стану.

Членами Тимчасової спеціальної комісії була розпочата робота щодо проведення в рамках її діяльності детального аналізу причин формування збитків, нарощування заборгованості, підстав отримання компенсацій з бюджету для АТ «НАК «Нафтогаз України» та хід здійснення заходів,

передбачених Положенням про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу.

За її результатами був напрацьований комплекс пропозицій, що стосується забезпечення енергетичної стійкості України, створення страхового запасу природного газу, а також підготовки до наступного опалювального сезону.

Ураховуючи близькість питань, визначених серед основних завдань діяльності Тимчасової спеціальної комісії, до предмету відання Комітету з питань енергетики та житлово-комунальних послуг, окремі законопроекти не були розроблені комісією на повноваженнях головного комітету, а її напрацювання будуть враховані у подальшій особистій законотворчій діяльності народних депутатів України та відповідних комітетів.

У свою чергу, за результатами роботи Тимчасової спеціальної комісії напрацьовано комплекс пропозицій для забезпечення енергетичної стійкості України, ефективності управління об'єктами державної власності та енергетичної безпеки держави, зокрема щодо необхідності:

1. Невідкладного розгляду питання та проведення реформи системи корпоративного управління оператора газотранспортної системи України;
2. Розробки та подання на розгляд Верховної Ради України проекту Закону щодо запровадження біржової торгівлі на ринку природного газу — з метою демонополізації внутрішнього ринку, дотримання антимонопольного законодавства та недопущення домінуючого становища на ринку природного газу окремими суб'єктами ринку.
3. Здійснення Комітетом з питань енергетики та житлово-комунальних послуг постійного моніторингу за виконанням Законів України «Про ринок природного газу», «Про ринок електричної енергії», інших ключових для сфери енергетики нормативно-правових актів, а також за здійсненням державного регулювання на енергетичних ринках.
4. Регулярного проведення відповідними державними та контролюючими органами заходів перевірки/аудиту щодо результатів використання суб'єктами ринку природного газу

державного майна, а також щодо формування небалансів в газотранспортній системі України, що призводять, або можуть призвести до необґрунтованих витрат Державного бюджету України.

5. Розробки та подання на розгляд Верховної Ради України проекту Закону, спрямованого на унеможливлення публічного «приховування» результатів перевірки/аудиту суб'єктів енергетичних ринків шляхом їх визначення правоохоронними органами як матеріалів досудового розслідування у повному обсязі.
6. Здійснення заходів парламентського контролю за надходженням та використанням коштів від збільшення цін і тарифів на енергетичні ресурси, що підлягають державному регулюванню, та їх впливом на енергетичну безпеку держави.

*(Звіт затверджено протоколом № 8
засідання Тимчасової спеціальної комісії)*

